

Katona Erzsébet – Klima László – Maticsák Sándor:

Emberek és népek a Volga-vidéken

**Gerhard Friedrich Müller a cseremiszeokről,
csuvasokról és votjákokról (1733)**

Studia Folkloristica et Ethnographica 71.

Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2018. 168 l.

Katona Erzsébet
Klima László
Maticsák Sándor

EMBEREK ÉS NÉPEK A VOLGA-VIDÉKEN

Nagy Péter cár (uralk. 1696–1725) és utódai, I. Anna (1730–1740) és I. Erzsébet (1741–1762) cárnők fontosnak tartották a terjeszkedő Oroszország feltérképezését. 1733-ban indult az az expedíció, amelynek hét részlege tíz év alatt bejárta az észak-orosz partvidéket Arhangelszktól Japán partjaiig. A tengeri felfedezőutak mellett feladatuk volt Szibéria földrajzi, botanikai, etnográfiai és nyelvi leírása is. Erre a célra szervezték meg a nyolcadik egységet, az akadémikusok csapatát, amely 1733 és 1746 között felderítette a szibériai térséget. A csoport vezetőjévé a pétervári akadémia német származású történészprofesszorát, Gerhard Friedrich Müllert (1705–1783) nevezték ki, akinek fő feladata az archívumok és a régészeti emlékek vizsgálata volt, más tudósok meteorológiai, botanikai és geológiai megfigyeléseket végeztek.

A tudósok 1733 őszen értek a Középső-Volga-vidék legnagyobb városába, Kazanyba, ahol néhány hónapot töltöttek. Müller itt összeállított egy nyolcnyelvű szójegyzéket, s emellett jelentős néprajzi anyagot gyűjtött a Középső-Volga-vidéken élő, finnugor nyelvű cseremiszeokről és votjákokról, valamint a törökségi nyelvet beszélő csuvasokról.

Müller elsőként ezeknek a népeknek a lakóhelyét mutatja be. Ezt külsejük, ruházatuk, táplálkozásuk, életvitelük részletes ábrázolása követi, majd a három nyelvről informálja olvasóit. A leírás legterjedelmesebb része a vallásukról, világképükről és pogány szertartásaikról szól. A művet szokásaik bemutatása zárja.

Müller először folyóiratokban publikálta az anyagát: 1756-ban oroszul, 1759-ben németül jelent meg a leírás, majd 1791-ben (posztumusz) orosz nyelven, kötet formájában is napvilágot látott a munkája.

A könyv első fejezete (*Müller és kora*) Oroszország keleti terjeszkedéséről, G. F. Müller életéről és munkásságáról szól. Szerzője **Maticsák Sándor**, a Debreceni Egyetem Finnugor Nyelvtudományi Tanszékének professzora, aki több könyvében foglalkozott a 18. századi mordvin nyelvemlékekkel.

A kötet második fejezete Müller 1733-as munkájának magyar fordítása. A szöveget **Katona Erzsébet**, az Európa Könyvkiadó nyugdíjas főszerkesztője ültette át magyarra. A fejezet lábjegyzeteit Klima László és Maticsák Sándor készítette.

A kötet harmadik része (*A cseremiszekek, csuvasok és votjákok korai története*) **Klima László** nevéhez fűződik. Ő az ELTE Finnugor Tanszékének tanszékvezetője, akinek – számos finnugor (ős)történeti munka mellett – 2017-ben látott napvilágot *Jürkák, tormák, merják. Szemelvények a finnugor nyelvű népek történetének korai forrásaiból* c. könyve. A történeti források ismertetése és értékelése e művön alapul, a régészeti források összefoglalása pedig a jelen kötet számára készült.